

Іщук А.М.

здобувач,

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У процесі здійснення реформування системи пенсійного забезпечення деякі європейські країни зіштовхнулися з проблемами, зумовленими як наслідками економічної кризи, так і окремими недоліками сформованої раніше пенсійної системи. Внаслідок цього в окремих європейських державах розпочався новий етап реформування системи пенсійного забезпечення.

Зокрема, економічні кризи та наслідки повільного економічного зростання, високий рівень державного боргу, високий рівень безробіття мають неабиякий вплив на пенсійне забезпечення. За оцінками деяких експертів, у країнах Європи державні валові фінансові зобов'язання збільшилися з 55 % ВВП у 2007 році до 88% в 2014 році. З огляду на це, пенсійні витрати складали у середньому 18% від загальних державних витрат. Відповідно до останніх прогнозів, в середньому по країнах-членах ЄС пенсійні витрати збільшаться з 9% від ВВП (на даний час) до 10,1% від ВВП у 2050 році [1, с. 4].

У зв'язку з цим, протягом останніх декількох років значна частина країн-учасниць ЄС внесла та продовжує вносити зміни у свої пенсійні системи, що обумовлено широкою потребою фіскальної консолідації. Більшість країн здійснили реформи, спрямовані на поліпшення фінансової стійкості пенсійної системи, основною метою яких стало відтермінування виходу на пенсію шляхом підвищення пенсійного віку, сповільнення процесу дострокового виходу на пенсію, збільшення стимулів для продовження праці, а не виходу на пенсію [1, с. 4].

Наприклад, у Великобританії у 2014 році було прийнято новий Закон про пенсії, що містить такі основні положення: 1) поточна базова державна пенсія та додаткова державна пенсія були замінені пенсією з фіксованим розміром, хоча це не стосується існуючих пенсіонерів; 2) пенсійний вік поступово підвищується з 66 до 67 у період з 2026 до 2028 року; також проводитиметься регулярний перегляд державного пенсійного віку; 3) надання уряду права вводити мінімальні стандарти щодо управління та адміністрування пенсійних схем на робочому місці тощо. Закон також містить низку інших заходів, що стосуються приватних пенсій, багато з яких зміцнюють чинне законодавство [2].

Крім того, у Великобританії одним з останніх нововведень було запровадження автоматичної реєстрації учасників пенсійних схем для того, щоб гарантувати, що всі правомочні працівники отримують можливість бути учасниками схеми пенсійного забезпечення на робочому місці: у минулому багато роботодавців не пропонували такі схеми або працівники не брали участі у них [2].

У пенсійній системі Німеччини протягом 2019–2021 рр. відбулись деякі законодавчі та організаційні зміни у системі пенсійного забезпечення. Зокрема, вони стосувалися запровадження (а точніше – повернення) базового державного пенсійного забезпечення, яке виплачується як надбавка для тих пенсіонерів, сукупний місячний дохід яких нижче 1250 євро на одну людину і 1950 для подружжя (включаючи інші види доходу, наприклад, здача житла в оренду). Її виплата також не передбачена для пенсіонерів зі стажем роботи менше 33 років і тим, у кого щомісячний дохід становить понад 2700 євро до вирахування податків. Таким чином, базову пенсію почали отримувати 1,3 мільйона працівників, які сплачували пенсійні внески [3].

Певним чином фінансова стійкість пенсійних фондів похитнулась й у Нідерландах, зокрема, через низькі відсоткові ставки після світової фінансової кризи. Зокрема, за 2008–2010 роки суттєво знизилась доходність інвестиційних активів недержавних пенсійних фондів. У липні 2015 року, щоб пристосуватися до цього нового фінансового середовища, центральний банк Нідерландів, що діє як наглядовий орган пенсійного та страхового секторів у цій державі, змінив свій метод розрахунку

«остаточної форвардної ставки» (UFR) для дисконтування актуарних зобов'язань за термінами погашення, що перевищують «остатню ліквідну точку», на яку ринкові ставки недоступні [4].

У Польщі 1 лютого 2014 року набрав чинності новий закон про пенсійну реформу, відповідно до якого обов'язковий другий рівень індивідуальних рахунків став добровільним для всіх нових учасників трудової діяльності. Згідно цього Закону облігації з відкритих пенсійних фондів (OFE) були перенесені на спеціальний рахунок в Управління соціального страхування (ZUS), натомість акції залишилися у фондах. Протягом трьох місяців поляки повинні вирішити, чи залишати свої пенсійні заощадження у фондах, чи економити на пенсію лише в Управлінні [5].

В загальному, закон передбачає такі нововведення: 1) участь у другому рівні пенсійного забезпечення є добровільною; 2) можливість відмовитись від участі у другому рівні для нинішніх учасників системи; 3) передача всіх інвестицій у державних облігаціях від відкритих пенсійних фондів другого рівня до ZUS та зміна інвестиційних можливостей для відкритих пенсійних фондів. Так, 3 лютого 2014 року уряд перерахував близько 153 млрд. злотих (50,71 млрд. дол. США) в активах від відкритих пенсійних фондів другого рівня до Державної установи соціального страхування; 4) поступова передача залишків активів другого рівня до першого рівня для осіб, які найближчим часом будуть виходити на пенсію (за 10 років перед виходом на пенсію) [6, с. 116].

У Франції також розпочався новий етап пенсійної реформи з огляду на те, що за словами деяких політиків, поточна пенсійна система більш неможлива з фінансової точки зору. Зокрема, за даними Орієнтаційної ради з пенсій (COR), у 2018 році французька пенсійна система мала дефіцит у 2,9 млрд. євро, або близько 0,1% валового внутрішнього продукту (ВВП). COR також оцінює, що дефіцит нинішньої системи може збільшитися з 7,9 до 17,2 млрд євро у 2025 році.

З огляду на необхідність вирішення вищезазначених проблем, влада Франції пропонує запровадити деякі реформаційні зміни. Так, поточні пенсії складаються як мінімум із базової та додаткової пенсій; базові пенсії розраховуються шляхом усереднення річної заробітної плати, одержаної працівником протягом двадцяти п'яти років з найбільшим доходом чи останніх шести місяців на державній службі; додаткові пенсії засновані на бальній системі та додаються до базової пенсії. У запропонованій реформі пенсії не розраховуватимуться на основі двадцяти п'яти кращих років, а розраховуватимуться за бальною системою. А саме: кожен працівник отримує віртуальний рахунок, на якому будуть накопичуватися усі його внески, який потім буде конвертовано у бали, які можна заробити за підтверджений стаж роботи, а цінність кожного балу буде однаковою для кожного француза

(наприклад, 1 бал = 1,25 євро). Отримані бали множаться на коефіцієнт, що враховує пенсійний вік та очікувану тривалість життя [7]. Слід зазначити, що самі французи неоднозначно ставляться до запропонованих змін, а тому більшість не підтримує ініціювання нової пенсійної реформи.

Слід зазначити, що в усіх державах, в яких запроваджено другий обов'язковий рівень недержавного пенсійного забезпечення, значна увага приділяється забезпеченню дохідності недержавних пенсійних фондів, яка досягається належним регулюванням інвестиційних програм цих фондів.

У процесі здійснення реформи системи пенсійного забезпечення більшість європейських держав з такими проблемами, зумовленими негативними наслідками економічної світової кризи та недоліками національних пенсійних систем: 1) зниження рівня доходів населення, безробіття, занепад малого та середнього бізнесу, що призвело до зменшення розміру внесків до пенсійних фондів, внаслідок чого деякі недержавні пенсійні фонди стали дотаційними та потребували субсидій з державних бюджетів; 2) дострокове використання у державах, в яких особи мають безпосередній доступ до своїх пенсійних рахунків, коштів на пенсійних рахунках; 3) банкрутство або значні фінансові втрати недержавних пенсійних фондів у деяких державах, що зумовило необхідність у запровадженні (поверненні) обов'язкового базового державного рівня пенсійного забезпечення.

З метою уникнення в Україні подібних проблем або зниження ризику їх виникнення доцільним є: 1) залишення базового рівня державного пенсійного забезпечення у солідарній системі загальнообов'язкового пенсійного страхування; 2) запровадження обов'язкового страхування фінансових ризиків у недержавних пенсійних фондах; 3) визначення чітких та прозорих вимог до інвестиційної політики недержавних пенсійних фондів; 4) запровадження пруденційного державного нагляду за діяльністю недержавних пенсійних фондів.

Список використаних джерел:

1. Головань В. Пенсійна система та практики її реформування у провідних країнах світу : Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: <https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/publications/29173.pdf>

2. Pension reforms in the UK: background summary. Etui.org, 2016. URL: <https://www.etui.org/covid-social-impact/united-kingdom/pension-reforms-in-the-uk-background-summary>

3. Руденко Н. Пенсії в Німеччині. Чи є це прикладом для України? Файненс.юа. 2021. URL: <https://finance.ua/ua/saving/pensii-v-germanii-primer-li-etodlia-ukrainy>

4. Marc Gérard Reform Options for Mature Defined Benefit Pension Plans: The Case of the Netherlands. Contributor Notes. 2019. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2019/022/article-A001-en.xml>

5. Зеленко В. Пенсійні системи України та Польщі: досвід реформування. Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації: *Український щорічник з європейських інтеграційних студій*. 2019. Вип. 2. С. 113–126.

6. International Update: Recent Developments in Foreign Public and Private Pensions. URL: http://www.ssa.gov/policy/docs/progdsc/intl_update/2014-03/2014-03.pdf

7. Meghan Dawson Decoding France's Controversial Pension Reform. Impakter, 2020. URL: <https://impakter.com/decoding-frances-controversial-pension-reform>